

VÅR HOLM OG KYØ HOLM

en ø-floraliste med noter

af

Erik Wessberg

Randers 1986

VÅR HOLM OG KYØ HOLM - EN Ø-FLORALISTE MED NOTER

I Nibe Bredning, ca. 5 km. NV for Nibe - og tæt ind under land - ligger der 3 øer, hvoraf de to største, der i dag er sammenhængende, har navn. Det er Vår Holm, der er den nordligste, og Kyø Holm. Den tredje ø, der er meget mindre end de to andre, ligger i den meget lavvandede vig øst for Kyø Holm. Øernes samlede areal er ca. 100 ha.

Floraen på Vår Holm og Kyø Holm

I lighed med de nærliggende øer, Klosterholm og Startøtterne, findes der på Vår Holm og Kyø Holm næsten udelukkende saltvandspåvirkede plantesamfund, men medens der på Klosterholm og Startøtterne også findes ikke-saltvandspåvirkede plantesamfund, er der på Vår Holm og Kyø Holm kun fundet ganske få plantearter, der ikke hører hjemme på strandenge. Der findes ganske vist en op til 1 meter høj skrænt på bl.a. sydvest-siden; men det meste af nord- og østsiden er uden beskyttelse af nogen art, og derfor er øerne, ifølge en lokal fisker, under vand hver vinter. Ydermere er øerne i somre med megen nedbør - som f.eks. i 1985 - særdeles våde.

Med undtagelse af en del af det vestlige Vår Holm dækkes øerne af Annelgræs-samfund, som for de allerlaveste og derfor hyppigst overskyllede områders vedkommende består af Strand-Annelgræs (*Puccinellia maritima*), medens det på de højestliggende dele af strandengene oftest drejer sig om Udspærret Annelgræs (*Puccinellia distans*). Afgræsningseffekten er tydelig på øerne, idet der, i skarp modsætning til andre undersøgte strandengsøer, ikke findes højtvoksende græs-/urtesamfund.

Overalt på strandengene vokser Strand-Asters (*Aster tripolium*), Strand-Vejbred (*Plantago maritima*), Strand-Trehage (*Triglochin maritimum*), Kødet og Vingefrøet Hindeknæ (*Spergularia marina* og *media*), Sandkryb (*Glaux maritima*) og Harril (*Juncus gerardi*). På de lidt tørrere dele af strandengene findes også Stilket Kilebæger (*Halimione pedunculata*), og endda i meget stort antal, medens

N →

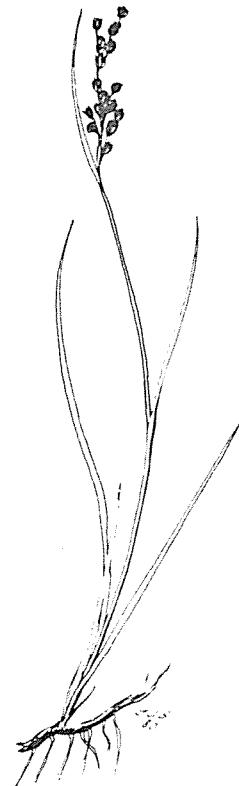
Vår Holm og Kyø Holm
Øerne er, som det ses på flyfotoet, gennemskåret af kanaler, grøfter og en mængde, ganske små render, som på den SV-lige del af Vår Holm danner "edderkopespind". Grænsen mellem Vår Holm og Kyø Holm er kanalen ved pilen.
Foto: Geodætisk Institut 17. april 1981. 1 cm. = ca. 70 m

Gåse-Potentil (*Potentilla anserina*), Engelskgræs (*Armeria maritima* ssp. *maritima*), Læge-Kokleare (*Cochlearia officinalis*) og Strand-Kamille (*Tripleurospermum maritimum*) findes mere spredt. Da der som en følge af vinteroversvømmelser savnes tangopskyl på Vår Holm og Kyø Holm, er planter, bl.a. Strand-Mælde (*Atriplex littoralis*), der ellers plejer at dominere væsentlige dele af de fleste små øer i vore farvande, kvantitativt ringe repræsenteret.

Ved og i de mange grøfter og kanaler samt omkring de mange større og mindre strandsøer findes Strandgåsefod (*Suaeda maritima*) foruden tre arter af slægten Salturt : Alm. Salturt (*Salicornia europaea* s. str.), Kortakset Salturt (*Salicornia ramosissima*) og Vade-Salturt (*Salicornia dolichostachya* ssp. *strictissima*). Sidstnævnte vokser på det laveste niveau, nemlig under den normale højvandslinie (fig. 4), svarende til, hvad der er tilfældet i dens danske hovedudbredelsesområde i Vadehavet. Den er dog kendt fra flere tidevandsprægede lokaliteter i Limfjords-området (Hansen & Pedersen 1968).

Harril (*Juncus gerardi*) er en almindelig plante på de fleste af vore strandenge.

Vår Holm og Kyø Holm danner ingen undtagelse, idet den findes over det meste af øerne.

En stor del af Vår Holm's sydlige og vestlige del dækkes af strandengsvegetation med et rigt indslag af Tagrør (*Phragmites australis*). Tagrørene er dog som helhed ikke stort mere end 1 meter høje. Skudtætheden er ringe, hvorfor der er en veludviklet bundvegetation, som mest består af Annelgræs, Strandgåsefod og Sandkryb.

Medens større områder på f.eks. Klosterholm og Startøsterne (Løjtnant & Wessberg 1984) - på grund af disses lidt højere niveau - domineres af Rød Svingel (*Festuca rubra*) og Alm. Kvik (*Elytrigia repens*), mangler disse to planter næsten helt på Vår Holm og Kyø Holm. Kun på de højestliggende, sandede dele af øerne, dvs. på nordiden og specielt på Vår Holm, findes der partier med Rød Svingel, medens Alm. Kvik kun er set i ganske ringe mængde.

Engelskgræs (*Armeria maritima* ssp. *maritima*) - eller Fåreleger, som den ofte kaldes - er normalt en almindelig plante på strandenge og på strandoverdrev. På Vår Holm og Kyø Holm er den ikke hyppig.

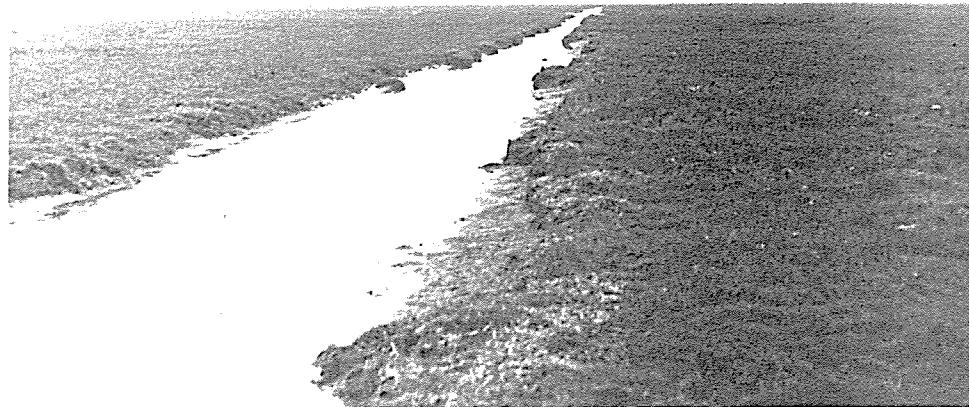

Fig. 1 : Kanalen, der danner skel mellem Vår Holm og Kyø Holm, jf. flyfoto side 3.
Foto: E.W. 10. sept. 1985. Set fra øst mod vest.

Fig. 2 : Vår Holm og Kyø Holm er - i lighed med de nærliggende øer Klosterholm og Startøtterne - udlagt som vildtreservat. Der er derfor adgangsforbud i perioden 1. april til 15. juli, hvilket er bekendtgjort ved skiltning flere steder på øerne.
Foto: E.W. 10. sept. 1985. Vår Holm SV set mod NV.

Fig. 3 : Strandeng på østsiden af Vår Holm. Vegetationen består næsten udelukkende af Stilket Kilebæger, Strandgåsefod, Strand-Vejbred, Strand-Asters og Kveller-arterne. På det højeste niveau drejer det sig om Alm. Salturt og Kortakset Salturt, medens Vade-Salturt vokser, hvor der er fugtigst, idet den kræver regelmæssig oversvømmelse af tidevand.
Foto: E.W. 10. sept. 1985. Fotoretning NØ.

Fig. 4 : Et mindre område omkring skel-kanalen og umiddelbart nord for denne på øernes østside minder meget om den kystnære del af Vadehavet. Vade-Salturt er næsten eneherskende her.
Foto : E.W. 10. sept. 1985. Kyø Holm mod øst.

Fig. 5 : Den vestlige og den NV-lige del af Vår Holm er af en særpræget beskaffenhed, idet området har lighed med Tagrør-sump. Tagrørene er imidlertid meget lave, og der er længere end vanligt mellem skuddene, af hvilke kun få blomstrer.

Foto: E.W. 10. sept. 1985. Vår Holm SV set mod NV.

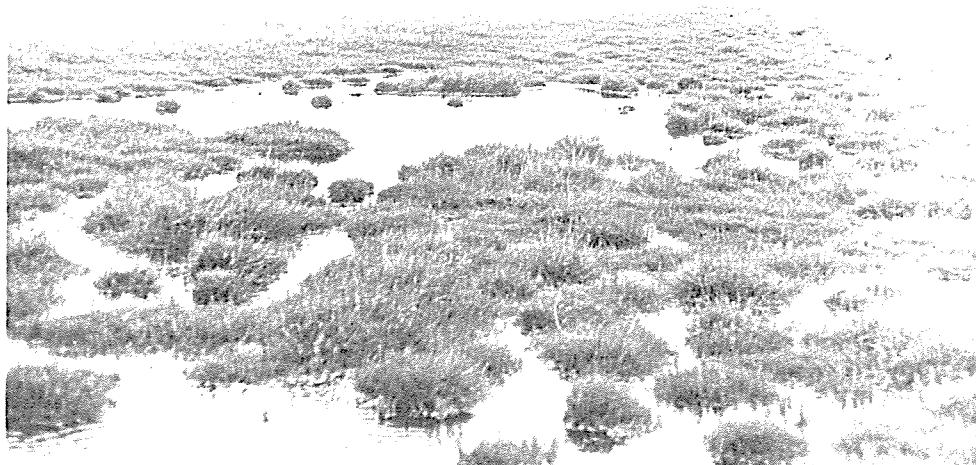

Fig. 6 : Vinteroversvømmelsernes erosionshuller, som selv i tørre somre er mere eller mindre vandfyldte.

Foto: E.W. 10. sept. 1985. Vår Holm SV set mod NV.

Fig. 7 : Leret erosionsskrænt på den SV-lige del af øerne. Nogle steder har den en højde af ca. 1 m over dagligt vande, som regel dog kun det halve. I de beskyttede vige findes slikbund uden vegetation.
Foto: E.W. 10. sept. 1985. Fotoretning vest.

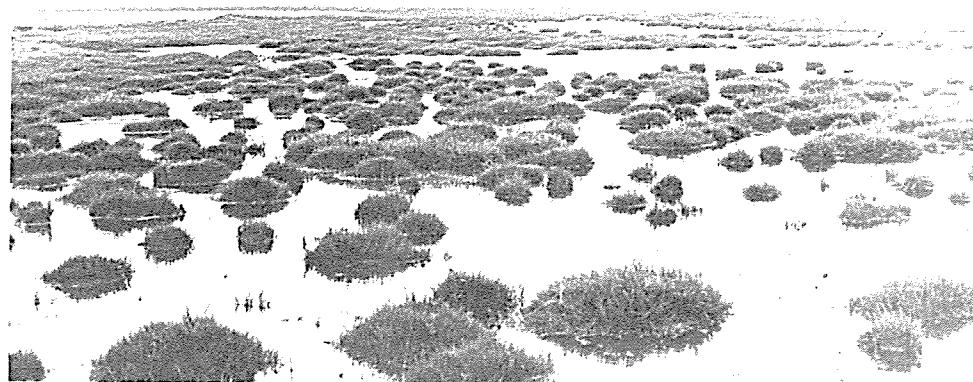

Fig. 8 : På nordsiden af Vår Holm er strandengene flere steder meget tuede - mest på grund af vinteroversvømmelsernes hærgen. Det er på denne strækning, at Rød Svingel og Alm. Kvikk findes på de lidt højere liggende og sandede områder (anes i venstre side).
Foto: E.W. 10. sept. 1985. Fotoretning øst.

Fig. 9 : På nord- og NV-siden af Vår Holm findes en del faste jagtskjul; flere af dem er indhegnet, åbenbart af hensyn til kvæget.

Foto: E.W. 10. sept. 1985. Fotoretning øst.

Fig. 10 : Jagten er intensiv på Vår Holm og Kyø Holm. Over større områder, mest koncentreret omkring jagtskjulene, ligger der læssevis af tomme patronhylstre

Foto: E.W. 10. sept. 1985. Vår Holm's NV-lige del.

Fig. 11 : Vår Holm og Kyø Holm er ganske flade, og under den meget våde sommer i 1985 blev der dannet mange temporære vandhuller og småsøer. Vegetationen udgøres af en mosaik af især Strand-Annelgræs, Strand-Vejbred og Strand-Asters. Foto: E.W. 10. sept. 1985. Den SV-lige del af Kyø Holm set mod nord.

Fig. 12 : Det meste af øerne er gennemskåret af grøfter og render, såvel natur- som menneskeskabte. Flertallet af disse går i retningen nordvest-sydøst. Foto: E.W. 10. sept. 1985. Kyø Holm SØ set mod NV.

Plejeforanstaltninger, forstyrrelser og fredninger

Som tidligere anført afgræsses Vår Holm og Kyø Holm, medens der tilsyneladende aldrig vader kreaturer over til den lille ø i vigen mod nordøst. Kreaturerne - et ret stort antal kvier samt 1 tyr - bliver sejlet til øerne så tidligt i maj måned som muligt, og de bringes atter over til fastlandet i slutningen af august måned (jagten på bl.a. ande- og vadefugle starter 1. sept.). Trods øernes ikke helt ringe størrelse lykkes det faktisk kreaturerne at holde vegetationen så meget i øve, at der ikke ses de højtvoksende græs-/urteagtige plantesamfund, der findes på flere af de undersøgte øer af samme struktur, bl.a. Store Plet i Mariager Fjord (Løjtnant & Wessberg 1984). På Vår Holm og Kyø Holm er vegetationen ret nuanceret, selv om artsantallet er lille. Såfremt græsningen ophører, er der sandsyldighed for, at tagrørene hurtigt vil brede sig, hvilket nok vil blive til gavn for fuglene, medens antallet af plantearter - om muligt - vil blive endnu lavere.

Vore ubeboede, marint dannede småøer er i mange menneskers øjne ganske uinteressante, og derfor er det et meget lille antal - udover jægere og sejlere - der aflægger besøg på disse, hvilket også gælder Vår Holm og Kyø Holm. Under ekskursionerne til øerne er der således overhovedet ikke truffet mennesker. Derimod er jagttrykket på øerne større end på nogen anden af de førhen undersøgte øer (fig. 10). Mange steder, især på nordsiden, findes der jagtskjul (fig. 9) - mange af dem åbenbart permanente!! - idet de er indhegnet ganske effektivt med stolper, pigtråd, volde etc. Jagtskjulene består af nedgravede tønder, store cementrør o.lign. Oprydningen efter overstået jagt lader også meget tilbage at ønske. Grundet samme slendrian ligger der over det meste af øerne, men naturligvis især omkring jagtskjulene, særdeles mange tomme patronhylstre, ligesom der også ses en del tomme øldåser. Visse jægere kan åbenbart ikke rødme.

Ved besøg på landsiden om morgenens den 1. sept. 1985 blev det godt gjort, at der denne dag, da jagten på ande- og vadefugle satte ind, befandt sig omkring 40 jæ-

gere på øerne. En af jægerne blev af sine jagtkolleger omtalt i meget ublide vendinger, idet han jagede efter mottoet: kan jeg ikke få noget regulært vildt med hjem, må jeg tage det, der ellers kommer flyvende - uanset, hvad det er. Denne outsider (forhåbentlig) havde derfor udelukkende lutter fredede fugle på tasken: 1 Hjejle, 1 Gravand og 1 Skarv; men udover at omtale denne "jæger" i utvetydige vendinger, skete der vist ikke mere.

På grund af øernes store betydning som yngle- og fourageringsområde for en lang række fuglearter, er de lukket for offentligheden i perioden 1. april - 15. juli. Øerne har meget store ynglebestande af Hættemåge og Stormmåge; men der yngler også bl.a. Sølvmåge, Strandskade og Fjordterne, ligesom der findes en - efter danske forhold - stor bestand af Klyde (Dybbro & Nielsen 1983).

Stilket Kilebæger (Halimione pedunculata)

På Vår Holm og Kyø Holm findes denne - iøvrigt temmelig sjældne - art så at sige overalt.

Floraliste for Vår Holm og Kyø Holm

Som det er tilfældet for de fleste andre ubeboede småøer, har floraen på Vår Holm og Kyø Holm hidtil ikke været beskrevet.

Det er derfor kun de arter, jeg har fundet under mine ekskursioner til Vår Holm og Kyø Holm den 25. juli 1983, 23. maj 1984 og 10. sept. 1985, der er anført i floralisten. Der er ikke foretaget undersøgelser af floraen på den lille ø.

De anvendte plantenavne følger - så vidt det har været muligt - Dansk Feltflora (Hansen 1984), for Atriplex dog Pedersen 1968.

Der er i alt registreret 41 forskellige, højere plantearter på Vår Holm og Kyø Holm.

Rød Svingel (Festuca rubra)
 er sædvanligvis - ligesom f. eks. Alm. Kvik - en meget almindelig plante på de fleste af vores saltvandspåvirkede småøer. Vår Holm og Kyø Holm ligger i et så lavt strandengsniveau, at der kun er meget lidt af de to arter.

- Agrostis stolonifera* (Krybhvene) - Kun set i fugtig lavning
på sydsiden af Kyø Holm
- Armeria maritima* ssp. *maritima* (Engelskgræs) - Hist og her
- Aster tripolium* (Strand-Asters) - M. alm.
- Atriplex deltoidea* (Tand-Mælde) - Alm.
- *latifolia* s. str. (Spyd-Mælde) - M. alm.
- *littoralis* (Strand-Mælde) - Bl.a. i strandsump på vest-
siden af Vår Holm
- *longipes* ssp. *longipes* (Hjertebladet Stilk-Mælde) - Bl.a i
strandsump på vestsiden af Vår
Holm
- Bidens tripartita* (Fliget Brøndsel) - Kun set i 1 eks. i fugtig lav-
ning på vestsiden af Kyø Holm
- Cochlearia officinalis* (Læge-Kokleare) - Alm.
- Elytrigia repens* (Alm. Kvik) - Kun set på strandvolde på nordsiden
af begge øer
- Festuca rubra* ssp. *rubra* (Rød Svingel) - Kun set på strandvolde på
nordsiden af begge øer
- Glaux maritima* (Sandkryb) - Alm.
- Halimione pedunculata* (Stilket Kilebæger) - Alm.
- Honckenya peploides* (Strandarve) - Kun set på sandet strandbred på
sydsiden af Kyø Holm
- Juncus gerardi* (Harril) - Alm.
- Lolium perenne* (Alm. Rajgræs) - Kun set på tør strandeng på SV-
siden af Vår Holm
- Phragmites australis* (Tagrør) - Kun set på Vår Holm
- Plantago maritima* (Strand-Vejbred) - M. alm.
- Poa annua* (Enårig Rapgræs) - Kun set på sandet strandbred på syd-
siden af Kyø Holm

Polygonum aviculare ssp. *aequale* (Småbladet Vejpileurt) - Kun set på sandet strandbred på sydsiden af Kyø Holm

- - *ssp. aviculare* (Alm. Vejpileurt) - Kun set på sandet strandbred på sydsiden af Kyø Holm

Potentilla anserina (Gåse-Potentil) - Hist og her på begge øer

Puccinellia distans (Udspærret Annelgræs) - M. alm.

- *maritima* (Strand-Annelgræs) - M. alm.

Ranunculus sceleratus (Tigger-Ranunkel) - Kun set i vandhul ved kvægfolden på sydsiden af Kyø Holm

Rumex crispus (Kruset Skræppe) - Kun set på strandvolde på vestsisiden af Vår Holm

Salicornia dolichostachya ssp. *strictissima* (Vade-Salturt) - Alm.

- *europaea* s. str. (Alm. Salturt) - Alm.

- *ramosissima* (Kortakset Salturt) - Alm.

Sonchus oleraceus (Alm. Svinemælk) - Kun set i 1 eks. på tør strandeng på SØ-siden af Vår Holm

Spergularia marina (Kødet Hindeknæ) - Alm.

- *media* (Vingefrøet Hindeknæ) - Alm.

Stellaria media (Alm. Fuglegræs) - Bl.a. på strandvold på SV-siden af Vår Holm

Suaeda maritima (Strandgåsefod) - M. alm.

Taraxacum sp. (Mælkebøtte) - Kun set på strandvold på sydsiden af Kyø Holm

Triglochin maritimum (Strand-Trehage) - Alm.

- *palustre* (Kær-Trehage) - Kun set på strandeng på nordsiden af Vår Holm

Tripleurospermum inodorum (Lugtløs Kamille) - Bl.a. på strandvold på sydsiden af Vår Holm

Tripleurospermum maritimum (Strand-Kamille) - Bl.a. på strandeng
 på SØ-siden af Vår Holm
Zostera angustifolia (Smalbladet Bændeltang) - Alm. omkring øerne
 - *marina* (Alm. Bændeltang) - Alm. omkring øerne

Citeret litteratur

Dybbro, T. & T. Nielsen, 1983 : Fuglelokaliteter i
 Nordjyllands Amt. - København.

Hansen, A. & A. Pedersen, 1968 : Chenopodiaceernes og Ama-
 ranthaceernes udbredelse i Danmark. Bot. Tidsskr. 63.

Hansen, K. (red.), 1985 : Dansk Feltflora. 3. opl. - København.

Løjtnant, B. & E. Wessberg, 1984 : Klosterholm og Startøt-
 terne - en floraliste med noter. - Randers.

Løjtnant, B. & E. Wessberg, 1984 : Pletten - en floraliste
 med noter. - Randers.

Pedersen, A., 1968 : Nogle kritiske, danske Atriplex-
 arter. - Botanisk Tidsskrift 63 : 289-303.

Tak

Universitetslektor Alfred Hansen, rådgivende biolog Bernt
 Løjtnant, seminarielektor Anfred Pedersen og overlærer
 Hans Øllgaard takkes for deres kommentarer til notatet.
 Alfred Hansen og Anfred Pedersen takkes endvidere for
 bestemmelse eller kontrol af en række herbarie-kollek-
 tioner.

En speciel tak skal rettes til Landbrugsministeriets
 Vildtforvaltning v. reservatinspektør Palle Uhd Jepsen
 for tilladelsen til, at jeg måtte foretage feltbotanis-
 ke undersøgelser på Vår Holm og Kyø Holm inden for re-
 servatfredningsperioden.

Tegningerne er velvilligst stillet til rådighed af læ-
 rer Jens Chr. Schou.

Erik Wessberg
 Sandagervej 13
 Assentoft
 8900 Randers

Vore hidtidige og aktuelle ø-undersøgelser

Bernt Løjtnant og Erik Wessberg har hidtil udarbejdet flora-lister med noter for følgende øer :

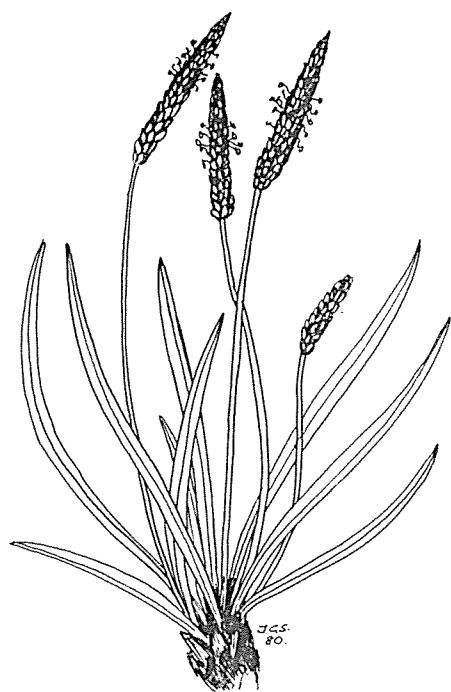
1. Anholt (1981). - (BL & EW). 50 pp.
2. Hjarnø i Horsens Fjord (1981). - (BL & EW). 26 pp.
3. Treskelbakkeholm i Mariager Fjord (1983). - (BL & EW). 16 pp.
4. Klosterholm/Startøtterne i Nibe Bredning (1984). - (BL & EW). 24 pp.
5. Mellemopolde i Randers Fjord (1984). - (BL & EW). 17 pp.
6. Pletten (Store Plet) i Mariager Fjord (1984). - (BL & EW). 14 pp.
7. Alrø i Horsens Fjord (1985). - (EW). 37 pp.
8. Møgelø i Julsø ved Silkeborg (1985). - (EW). 19 pp.
9. Lille Plet i Mariager Fjord N.f. Pletten (1985). - (BL & EW). 12 pp.
10. Paradisøerne i Borre Sø S.f. Silkeborg (1985). - (EW). 19 pp.
11. Alrø Poller i Horsens Fjord SØ for Alrø (1985). - (EW). 15 pp.
12. Tange Ø i Tange Sø (1986). - (EW). 12 pp.
13. Hov Røn NØ for Gyllingnæs (1986). - (BL & EW). 17 pp.
14. Svanegrunden NØ for Endelave (1986). - (BL). 20 pp.
15. Vår Holm og Kyø Holm i Limfjorden ved Nibe (1986). - (EW). 20 pp.

Siden 1981 har vi derudover foretaget floristiske undersøgelser - med henblik på udarbejdelse af floralister med noter - på følgende øer og øgrupper, regnet fra nord :

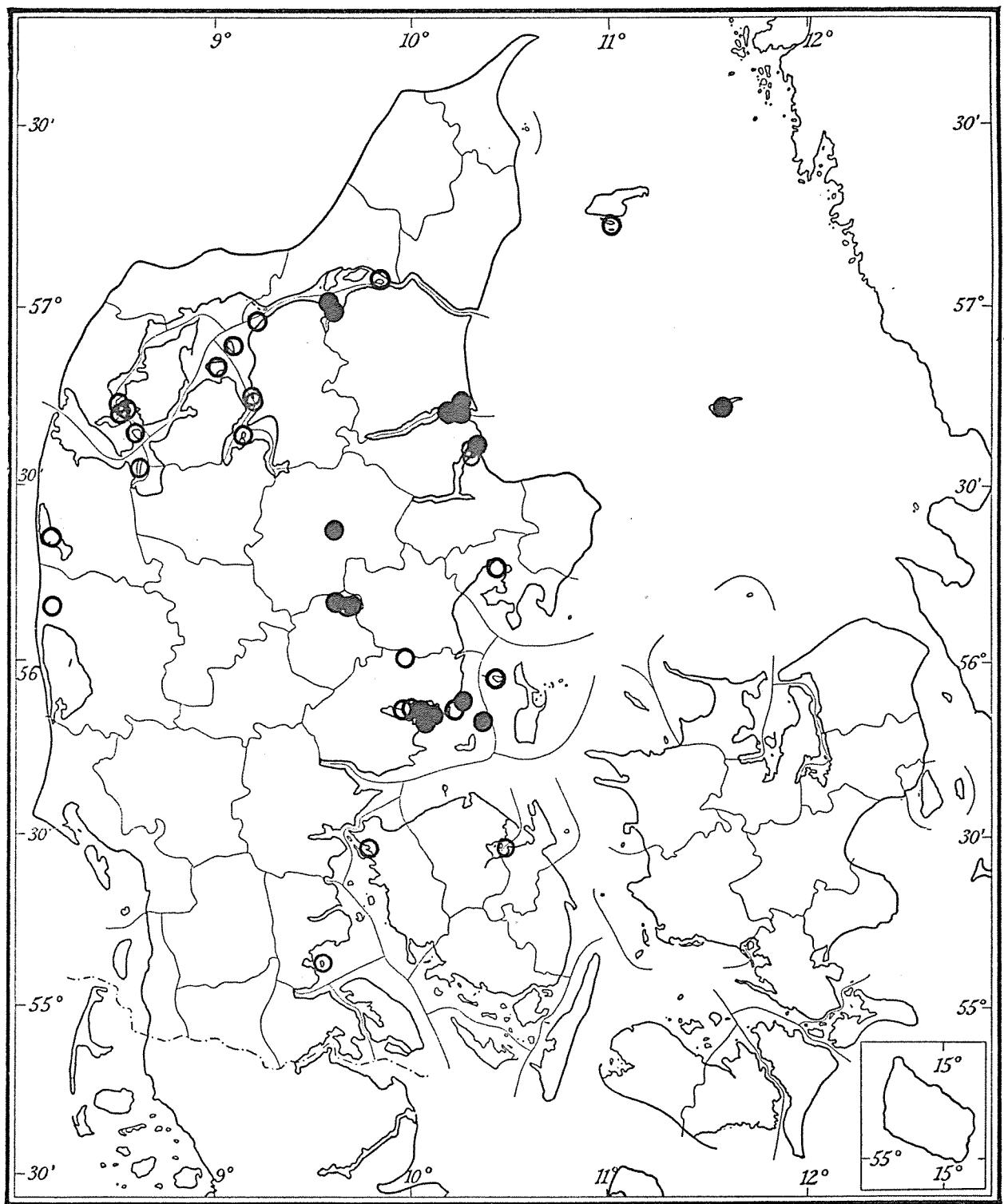
16. Hornfiskrøn S.f. Læsø.
17. Egholm i Limfjorden ved Ålborg.
18. Friggørerne i Limfjorden ved Løgstør.
19. Livø i Limfjorden.
20. Fur i Limfjorden.
21. Stenklipperne i Limfjorden ved Ågerø.
22. Store Rotholm i Risgårde Bredning N.f. Hvalpsund.
23. Lille Rotholm i Risgårde Bredning N.f. Hvalpsund.
24. Agerø i Limfjorden SV for Mors.
25. Lindholm i Limfjorden Ø.f. Thyholm.
26. Jegindø i Limfjorden Ø.f. Thyholm.
27. Lundø mellem Skive Fjord og Løvns Bredning.
28. Odpold i Randers Fjord SV for Udbyhøj.

29. Venø i Limfjorden SØ for Thyholm.
30. Stenrevet i Randers Fjord V.f. Udby.
31. Fjandø i Nissum Fjord.
32. Hindø i Stadil Fjord.
33. Kalø i Kalø Vig.
34. Lilleø i Julsø ved Silkeborg.
35. Bregnø i Julsø ved Silkeborg.
36. Alø i Julsø ved Silkeborg.
37. Kalvø i Skanderborg Sø.
38. Tunø ved Samsø.
39. Søby Rev Ø.f. Gyllingnæs.
40. Vorsø i Horsens Fjord.
41. Vorsø Kalv SV for Vorsø.
42. Svinø i Gamborg Fjord SØ for Middelfart.
43. Tornø i Odense Fjord.
44. Barsø i Lille Bælt NV for Als.

NB : Når vi bringer denne liste, skyldes det, at vi meget gerne hører om alle fund af planter - såvel ældre som nyere - fra disse øer.

Strand-Vejbred (Plantago maritima)
er en af de almindeligste planter
på Vår Holm og Kyø Holm.

- : øer, for hvilke BL & EW har udarbejdet floralister med noter.
 - : øer, på hvilke BL & EW siden 1981 har foretaget målrettede floristiske undersøgelser med henblik på udarbejdelse af totalfloralister med noter om bl.a. særlige floristiske/plantesociologiske forhold, aktuelle/potentielle trusler og plejebehov.
- Iøvrigt henvises til afsnittet om vore hidtidige og aktuelle ø-undersøgelser.